

2023ko FORU HAUTESKUNDEAK

8 gako planetaren, pertsonen eta demokraziaren alde

Hauteskunde-ziklo berriaren ondoren hasten dugun bideak **gizakien ongizatea eta planetaren zainketa erdigunean jarriko** dituen gizarte bateramtz eraman behar gaitu. Zientziak dio hamarkada hau erabakigarria dela klima-krisiaren¹ aurkako borrokan, eta hurrengo lau urteak garrantzitsuak izango direla proposamenik onenak abian jartzeko, erakundeen lankidetzaz estutzeko eta herritarrak inplikatzeko. **Gure planeta gaixorik dago², eta aurrean dugun desafioaren larritasunak modu egokian erantzutea eskatzen du.** Aldaketa kosmetiko, inkremental edo bigarren mailako aldaketen nozioa gainditu behar dugu. Aldaketa iraultzailea behar dugu gure pentsatzeko eta jarduteko eran, eta berri on bat da, horrek aukera handia emango digula pertsona gehienentzat aurrera egiteko eta ongizatea lortzeko. Aberastasuna bereganatzen duten, baliabideak eta natur ondarea harrapatzen dituzten, beren erantzukizun demokratikoetatik ihes egiten duten, iritzi publikoaren arreta desbideratzen duten eta etorkizuneko belaunaldiei kasurik egiten ez dieten gutxiengoaren aurrean, **ekintza politiko ausart baten bidez alternatibak planteatzeko garaia da.** Planetarekin bakean dagoen beste gizarte- eta ekonomia-eredu bat posible da, eta jendearekin eta jendearengandik eraiki nahi dugu, batzen gaituzten elkartasun-loturak indartu daitezkeela uste baitugu, erresilienteago egiten gaituzte eta etorkizun hobe eskainiko digute.

Hemen, **8 gako** aurkezten ditugu planetaren, pertsonen eta demokraziaren aldeko norabide **berde** baterantz aurrera egiteko foru erkidegoaren esparruan esparruan.

1.- ENERGIA GARBIA PERTSONEN ESKUETAN³

Energia-xahutzearen, prezioen igoeraren, nazioarteko merkatuen mendekotasunaren eta ezegonkortasunaren eta klima-aldaketaren aurrean, autonomia-erkidegoek trantsizio bat bizkortu behar dute, eta energia garbi, merke, lokal eta demokratizatu baten aldeko trantsizioa egin. Trantsizio horrek aurreztea, biodibertsitatea eta lurraldeak errespetatzea ekarriko ditu erdigunean. Funtsezkoa da trantsizio-forma integraztaile eta komunitarioen alde egitea, herritarren papera sustatzeko, ez bakarrik kontsumitzaile gisa, baita ekoizle gisa ere, eta energia berriztagarriek argiaren, enpleguaren eta pertsonen eta planetaren fakturan sortzen dituzten onura handiak banatzea. Energia-trantsizioa aukera bat da klima-aldaketaren aurkako borroka eta energia-fakturaren murrizketa lortzeko, eta, hala, gizarte modernoagoa, erresilienteagoa, bidezkoagoa eta kohesionatuagoa egiteko, ondasun komunak berreskuratzearen alde eta inor

¹ [10 claves sobre el nuevo informe del IPCC - ES | Greenpeace España](#)

² [The nine planetary boundaries - Stockholm Resilience Centre](#)

³ [Energías renovables | Greenpeace España](#)

atzean geratu gabe. Next Generation funtsak aprobetxatu beharreko aukera bat dira, bereziki energia berriztagarriak, autokontsumoa, energia-komunitateak eta eraginkortasuna bultzatzeko, eraikinen birgaitze energetikoaren bidez⁴.

Nafarroan kontsumitzen den elektrizitatearen zati handi bat energia berriztagarrietatik datorren arren, elektrizitatea guztizko energia-kontsumoaren %20 baino ez da, eta horrek esan nahi du Foru Aldundiak erregai fosilekiko mendekotasun handia duela oraindik (garraioa, industria, eraikinetako behar energetikoetarako...). Ondorioz, bere energia-ereduari lotutako CO2 baliokidearen 26.421 tona baino gehiago emititzen ditu komunitateak. Gainera, gasarekiko mendekotasun berezia duen erkidegoa da, erregai kutsatzailea, garestia eta, gainera, nazioarteko gatazketara eramaten duena. Honen aitzinean ezinbertzekoa da Nafarroan gaur egun erregai fosilak (gasa, petroleoa, ikatza) erabiltzen dituzten sektore gehienek elektrifikazioa areagotzea. Premiazkoa da Nafarroak neurri hauek hartzea:

Eskaera Nafarroako Energia Planean anbizio handiagoa ezartzea energia-eraginkortasunaren eta energia berriztagarrien arloan aplikatu beharreko helburu eta neurriekin, 2030ean %100 berriztagarria izango den sistema elektrikoa lortzeko eta berotegi-efektua eragiten duten emisioak gutxienez %55 murrizteko 1990eko mailarekin alderatuta, zientziak dioen bezala 1,5 °C-ko berotze-muga ez gainditzeko⁵. **2030erako, erregai fosilak erabiltzeko debekua elektrizitate-ekoizpenaren sektoreetara zabaltzea**⁶ Nafarroako aldaketa klimatikoaren legearen bidez. Era berean, **Castejongo zentral termikoak data zehatzekin ixteko plan bat** eta bidezko trantsizio-plan bat eskatzea Gobernu zentralari, Nafarroan klima-aldaketaren aurkako borrokaren oztopo nagusietako bat baita eta erregai fosilekiko mendekotasuna areagotzen baitu.

Eskaera: Energia berriztagarriak erabiltzen dituzten energia-komunitateak eta autokontsumoa (banakakoa eta kolektiboa) bultzatzea eta bermatzea⁷, “konponbide integratuko leihatila bakarra” ereduko irizpide argien bidez, eta laguntza publikoetarako sarbide eraginkorra (Next Generation funtsak) bereziki, baliabide gutxien dituzten familia eta komunitateetarako. Premiazkoa da autokontsumo kolektiboa desblokeatzea, banatzaileekin prozedura azkarrak erabiliz eta gaur egun duten gehiegizko boterea modu bidegabean erabiltzea edo legea behar bezala ez betetzea kontrolatuz. Funtsezkoa da “behetik gorako” eredu komunitarioak eta tokian tokikoak sustatzea, energia-sektorearen demokratizazioa bultzatzeko. Autokontsumoaren aurrerapenari buruzko informazio estatistiko gardena bermatu behar da.

⁴ Más información en: [Desarrollo renovable necesario para el clima y respetuoso con la biodiversidad y las personas - ES | Greenpeace España](#)

⁵ Greenpeacek [ekarpenak egin zituen](#) Nafarroako plan energetikoaren aktualizaziorako prozesuan 2022an, eta hauek kontutan hartu behar dira.

⁶ Gaur egungo Klima Aldaketari eta Energia Trantsizioari buruzko Foru Legeak debeku hori bakarrik aurreikusten du nekazaritza eta abeltzaintza sektorearentzat, eta hori ez da nahikoa, argi eta garbi, behar den emisiobetetzeko.

⁷ [Alternativas de energía ciudadana contra el cambio climático - ES | Greenpeace España](#)

Eskaera: Berriztagarriak lurraldean oreka handiagoarekin ezartzea⁸, lurralde-plangintza edo zonifikazio lotesle bati esker, energia berriztagarriak garatzeko gaitasun- eta ezgaitasun-eremuak argi eta garbi definituko dituen, ingurumen- eta gizarte-irizpideen arabera. Hasieratik, elkarrizketa bermatzea eta gizarte-irizpide argiak definitzea, interesen oreka lortzeko eta proiektuak hartuko dituzten komunitateetako kaltetuekin onurak zuzen banatzeko.

Eskaera: Eraikin pribatuak deskarbonizatzeko eta energia-pobreziaren aurka borrokatzeko plan bat ezartzea, botere publikoen rol aktiboarekin⁹, berokuntza fosila, hozketa eta isolamendu termikoa ordeztzeko, bereziki familia ahulenetan. Etxebizitza sozial eta ekologikorako funts bat barneraty, diru-sarrera txikiak dituzten pertsonentzat prezio tasatuko etxebizitzetan inbertitzen duten udalerrriak atxiki ahal izateko. Alokairuko etxebizitzetan parkeari begira, eraginkortasunerako laguntzak ere izan behar ditu. Erregai fosiletan oinarritutako galdarak edo energia-sistemak instalatzeko debekua 2025. urtean aurreratzea¹⁰.

Eskaera: “zero emisio” eraikin publiko autonomikoak: helburu lotesleak dituen plan bat egitea, ospitaleak, osasun-zentroak, eskolak, liburutegiak, administrazio-zentroak eta abar “solarizatzeko” eta termikoki isolatzeko, eta elektrizitate-kontsumoa %100 berriztagarria izatea bermatzeko. Gas- eta gasolio-galdarak, bero-ponpen eta bestelako soluzio berriztagarrien bidez ordezkatzeko. Osasun eta eskola zentroak modernizatzearen aldeko apustua egitea, haien eraginkortasun energetikoa eta bizigarritasuna hobetzeko, zerbitzu publikoaren kalitatea hobetzeko eta kostuak aurrezteko. Material toxiko eta ez-osasungarri guztiak kentzea, beruna eta amiantoa barne, eta erabilera bakarrek materialen erabilera murriztea.

2.- MODU JASANGARRI ETA OSASUNGARRIAN MUGITZEA POSIBLE DA¹¹

Mugitzeko modua hobetzea funtsezkoa da gure bizi-kalitaterako, osasunerako eta lanerako, eta ingurumen-, gizarte- eta ekonomia-erronkak gainditzeko zientziak klima aldaketari dagokiola ezarritako mugak gainditu gabe. “Pertsona bat, auto bat” eta “autoak hirigunera erabat sartzeko” garraio-ereduak 180 graduko aldaketa bat behar ditu garraio-sistema moderno, garbi, integratzaile, multimodal eta egituratzaile baterantz. Ongizatea irabazteko eta gizarte erresilienteago, kohesionatuago, bidezkoago eta osasungarriagoa finkatzeko aukera izugarria dago.

⁸ [Desarrollo renovable necesario para el clima y respetuoso con la biodiversidad y las personas - ES | Greenpeace España](#)

⁹ [Alianza por la rehabilitación de viviendas sin deja a nadie atrás - ECODES - Tiempo de actuar](#)

¹⁰ Nafarroako Klima Aldaketari eta Energia Trantsizioari buruzko Legeak debeku hori ezartzen du 2030erako, eta horrek atzerapen ulergaitza dakar..

¹¹ [Movilidad | Greenpeace España](#)

Nafarroan, garraioa da berotegi-efektua eragiten duten gasen emisio-sektore nagusia, eta, beraz, energia-trantsizioari begira erronka eta premiazko jarduera gehien dituen. Era berean, automobilgintzaren garrantzia dela eta, sektore horretatik trantsizio planifikatua egin behar da, enplegatzen dituen pertsonen gaineko ondorioak arintzeko. Nafarroak mugikortasun eredu berria hartu behar du, zerbitzu publikoak, eraginkorrak, irisgarriak eta kalitatekoak bermatuz, garraio kolektiboa eta multimodala ardatz dituela. Horretarako, neurri autonomiko hauek behar ditugu:

Eskaera: **Mugikortasun iraunkorrari buruzko foru lege bat onartzea, garraio garbi, adimentsu eta sozialki bidezkoa den baten alde egiteko**, motorrik gabeko garraio bideei (oinezkoa eta bizikleta) eta garraio kolektibo eta partekatuari lehentasuna emanez, automobil partikularra erabiltzearen aldean, eta egungo joera alderantzikatuz, bereziki hiri-eremuetan.

Eskaera: **Mugikortasuneko plan autonomikoetan, trenak ekonomia eta lurraldea egituratzeko mekanismo nagusi gisa agertu behar du**, bai pertsonak bai merkantziak garraiatzeko, distantzia labur zein ertainean. Zehazki, Nafarroako trenari dagokionez:

- Castejón-Iruña-Altsasu trenbide linea hobetu eta bikoiztea, distantzia luzeko zein ertaineko trenetarako bidaia denborak murriztuz.
- AHTren proiektuak bertan behera uztea, egungo lineekin paraleloak, ingurumenen eragin handia dutenak eta eguneroko eta hurbileko mugikortasuna hobetzen ez dutenak.
- Merkantzien garraiorako konponbide errealak proposatzea, hori baita Nafarroako oztopo handienetako bat.

Eskaera: **Garraio publikoaren eskaintza indartzea**, sarea benetako mugikortasun beharretara egokituz. Zerbitzua orekatzea eta gutxietsitako eremuei erantzutea. Garraio publikoaren multimodalitatea ziurtatzea, eta, adibidez, trenak eta mugikortasun pertsonaleko ibilgailuen busak, hala nola bizikletak eta patineteak, garraiatzeko aukera ematea. Zehazki, Iruñerriko:

- Iruñean garraio publikoaren erabilera sustatu eta hobetzea, edukiera handiko, azkar egiteko eta inpaktu txikiko plataforma erreserbatuen bidez, hala nola, zirkulazio azkarreko autobusak (BRT).
- Iruñera sartzeko hiriarteko autobus zerbitzuak indartu eta lehenestea, ibilgailu pribatuaren aurrean aukera lehiakorra izan dadin.

Eskaera: **Garraio txartel bakarra, garraio publikoaren erabilera sustatu eta emisioak murriztuko dituena**. Garraio-txartel bakarra ezartzea, garraio bide guztiak erabiltzeko (autobusa, metroa, tranbia, bizikleta elektrikoak, etab.). Sistema horren bidez, garraio publikoa merkeagoa izango da, billeteak erostea errazagoa izango da eta, beraz, baliabide publikoak ibilgailu pribatuak baino erakargarriagoak izango dira.

Eskaera: **Bizikleta-sare bat garatzea** udalekin lankidetzan, eta inguruko udalerrietan eta udalerrien artean segurtasunez bizikletaz ibiltzeko aukera bermatzea, sare seguru eta konektatu baten bidez, egun dauden arrailak kenduz.

Eskaera: Garraio eskaintza landa eremuko biztanleen beharretara egokitzea mugikortasun soluzio espezifikoeekin, hala nola garraio zerbitzuak eskarira, mugikortasun partekatua edo autobus ibilbide dinamikoak.

Eskaera: Garraio publikoaren elektrifikazioan eta mota guztietako ibilgailu elektrikoentzako kargatze-puntuen eskuragarritasunean aurrera egitea, bereziki hiriarteko ibilbideetan eta biztanleria-dentsitate txikiak garraio publikoaren kudeaketa zailtzen duen lekuetan.

Eskaera: Pizgarriak ezartzea lanpostuetara garraio publikoaren eta bestelako modu garbi eta osasungarrien bidez iristeko, baita konzilioaren eta zainketen aldeko neurriak. Nahitazko Laneko Garraio Planak sustatzea, baita mugikortasun sortzaile handientzat (enpresen egoitzak, ekitaldiak, etab.) egindak panak ere. Hirien eta ingurumenaren arteko bateragarritasuna, osasungarritasuna eta bateragarritasuna hobetzea, telelaneko akordioen bidez, pertsonak denbora gehiago izan dezaten bizitza pertsonala eta familiara eta zainketak bateratzeko.

3.- URA, BALIAGAI URRI BAT ETA PERTSONA GUZTIEN ESKUBIDEA¹²

Ura da gure ondasunik preziatuena eta arrisku larrian dago. Gero eta ur gutxiago dugu eskura, eta klima-aldaketak estres hidrikoa areagotzen du. Urtegi, ubide edo kostu handia eta eraginkortasun txikia duten gezatzeko makina gehiago eraikitzea ez dira irtenbidea, izan ere, mugarik gabeko eskuragarritasunaren ilusio arduragabeari eusten diote azpiegitura hauek. Ezin dugu jarraitu akuiferoen gain explotazioaren aurrean dagoen permisibitate konplizearekin, ez eta jadanik urriak diren emari ekologikoak murrizten eta gure ibaiak bizi gabeko benetako estoldetan bihurtzen. Irtenbide faltsuen aurrean, premiazkoa da autonomia-erkidegoek ura kudeatzeko eta erabiltzeko kultura berri bat sustatzea, eta xahuketa, kutsadura, megainfraegiturekin eta iruzurrarekin amaitzea. Konponbide gisa, kalitatezko ura eta ingurumen orekatua izateko eskubidea onartu behar da, arlo horretako jarduerak gidatuko dituen elementu nagusi gisa. Gainera, benetako planifikazioa eta kudeaketa sustatu behar dira, klima-aldaketara egokitzea, eraginkortasuna, erabileren berronena eta berrerabilera erdiesteko. Alde horretatik, funtsezkoa da uraren kontsumo aseezina gutxitzea, batez ere nekazaritza eta abeltzaintza industrial eta intentsiboen aldetik.

Nafarroan, klima-aldaketarekin lotutako aurreikuspenen arabera, prezipitazioak %20 murriztuko dira, eta, beraz, ur gutxiago izango da, batez ere lurraldearen hegoaldean. Gainera, eremu horretan ere egoera larria da nitratoek eragindako ur kutsadurari dagokionez, hala nola Ebroko arroari eta Arga eta Aragoiko hainbat tramu zeintzuk nitrogeno kutsadurarekiko zaurgarri diren zonaldeetan sartuta dauden. Azken batean, Nafarroak etorkizun iluna izanen du kalitatezko uraren eskuragarritasunari dagokionez, presako neurririk hartzen ez badira behintzat. Hauek dira legegintzaldi berrirako proposamenetako batzuk:

¹² [Agua | Greenpeace España](#)

Eskaera: **Abeltzaintza industrialeko proiektu berririk ez baimendu** eta dauden horiek handitzea debekatzea. Euskal Autonomia Foru erkidegoko azienda intentsibo kopurua %50 murriztea 2030erako. Foru araudia behi aziendaren Errege Dekretur egokitzea, gehienez ere 850 ALU ezarriz, eta hori abeltzaintza industrial osora zabaltzea, ez bakarrik behi aziendara.

Eskaera: **Ongarri sintetikoak erabiltzeagatik eta abeltzaintza industrialaren ondorioz sortutako gorotz eta mindak eragindako uraren kutsadura murriztea.** Horretarako, beharrezkoa da nitrato kutsaduraren eraginpeko eremu ahulak zabaltzea eta eremu horietan neurri eraginkorrak hartzea, hala nola, abeltzaintza industrialeko instalazio berriak ezartzeko edo nekazaritza intentsiboko eta ureztaketako eremua handitzeko ebekua ezarriz.

Eskaera: **Legez kanpoko putzuak identifikatzen eta ixten laguntzea, Foru Erkidegoan eragin ekosistemiko handiena dutenetatik hasita.** Uraren lapurretarekin eta poluzioarekin zerikusia duten delituen zigorgabetasunarekin amaitzea¹³.

Eskaera: **Ureztatutako nekazaritza intentsibo eta industrialaren birmoldaketa.** Ureztaketa industrial, intentsiboa eta superintentsiboa ustiaketa iraunkor, dibertsifikatu eta ur-kontsumo txikiko ustiapenetara birmoldatzea, klima-aldaketaren eraginez eskura dauden emarietara egokituta.

Eskaera: **Azpiegitura handien eraikuntzan oinarritutako politikak alde batera uztea, garestiak baitira eta ingurumenerako eta pertsonentzat arriskutsuak baitira.** Hori dela eta, Esa handitzeko obrak geldiaraztea eta Nafarroako Ubidearen bigarren fasea ahoko ura asetzeko beharrezkoa bada soilik garatzea eskatzen dugu, baina ez ureztalurreko nekazaritzako azalera handitzeko.

Eskaera: **Kontsumorako baliabide hidrikoen kudeaketa eraginkorra sustatzea** eta tarifen progresibotasun handiagoa sustatzea. Ura arazteko, berreskuratzeko eta erabiltzeko sistema kudeatuetan teknologia eraginkorrenak sartzea.

Eskaera: **Ibaiak, ibaiertzeko basoak eta ibar-buruak babesten eta lehengoratzten laguntzea.** Akuiferoak kargatzeko gaitasuna hobetzeko proiektuak garatzea, "ura landatzea" kontzeptupean.

4.- GURE ONDARE NATURALA MEHATXURIK GABE

Gure ondare naturalak gure gizartearen bizitzari eusten dio eta gure kulturaren eta ekonomiaren oinarria da. Ez dago aurrera egin dezakeen herririk, hiririk edo jarduerarik euririk ez badago, ibaiak eta akuiferoak kutsatzen badira, kostaldea suntsitzen bada, basoak erretzen badira edo lurzoru higaduratik eta desertifikaziotik babesten ez bada. Iberiar penintsulan dago Europako ondare ekologiko handienetako bat. Jasotzen dugun ondare preziatuena da, eta hurrengo belaunaldietara eraman dezakegu. Hala ere, planetaren etorkizunerako erronka handiak bizi ditugu

¹³ [El robo del agua. impunidad más allá de los pozos ilegales - ES | Greenpeace España](#)

klima-aldaketarekin. Horregatik, funtsezkoa da gure kapital naturalak epe laburreko interes ekonomikoen gainetik duen balio estrategikoa onartzea. Gure geografia hirigintza-espekulazioaren moduko orbainez beteta dago, gutxi erabiltzen diren aireportuak, makrogranjak, hezegune kolapsatuak, elurrik gabeko eski-estazioak eta gutxi erabiltzen diren gainerako azpiegiturak, interes publikoaren eta etorkizuneko belaunaldien aldeko politika egiteko modu berri baten premia erakusten dutenak. Horregatik, autonomia-erkidegoek apustu bat egin behar dute gure natur ondarea babestu eta berreskuratzeko, oraingo eta etorkizuneko belaunaldiak kontuan hartuta.

70eko hamarkadan Nafarroan garapen handia eman zen kontserbazio-gaietan, eta horren ondorioz babestutako guneen ehuneko oso hurbil dago zientziak gomendatzen duen %30aren helburutik. Hala ere, oso kezagarria da Nafarroako biodibertsitatearen eta ekosistemen egoera. Arriskuan katalogatutako espezieen kopurua handituz doa, baita katalogatutako gainerako espezieen egoera ere. Gainera, babes-figurak ez dira nahikoak biodibertsitatea arriskuan jartzen duten eta klima-aldaketa eragiten duten proiektuak geldiarazteko; esaterako, Aralarko parke naturaletik igaro nahi den gasbidea edo Erdizeko KBEan ireki nahi den meatzea.

Eskaera: Mehatxuen aurrean (bero-boladak, basoetako suteak, lehortekak, uholdeak, itsas mailaren igoera, etab.), **klima-aldaketaren agertokietara egokitzeko plan bat prestatu eta ezartzea**, erresilientzia areagotzeko estrategien bidez, gai eta arlo giltzarrietan, eta aurrekontu egokia erabiliz.

Eskaera: **Ekosistemen eta espezieen babesa eta berreskurapena handitzea, 2030erako babestutako lurrazalaren %30eko atalasea gaomdotzeko**, beharrezko antolamendu- eta kudeaketa-tresnak gauzatzuz¹⁴. Plangintza horrek kontuan hartu beharko ditu lurraldearen erabileren funtzioaniztasuna eta bere ekosistema-zerbitzuak zaindu beharra. Era berean, kontuan hartu behar da klima-aldaketak sortutako egoeretara eta horri lotutako arriskueta egokitu beharra dagoela, eta erabakiak hartzeko tokian tokiko komunitateak kontuan hartu behar direla.

Eskaera: **Behar diren tresnak garatzea, hala nola Nafarroako espezie mehatxatuen katalogoan sartutako espezieak berreskuratu edo kontserbatzeko planak**, haien berreskuratze- eta kontserbazio-egoeran aurrera egin ahal izateko. Horren adibide bat Nafarroako hegazti esteparioak babesteko plana berreskuratzea izan beharko litzateke. Nafarroako Gobernuak erretiratu egin zuen, eta hain zuzen ere hori baita gaur egun gainbehera larrian dagoen hegazti-talde hori kontserbatzeko neurri bakarra.

Eskaera: **Baso kudeaketa adaptatibo bas sustatzea eta bertze aktibitateekin integratuta dagoen basogintza baterantz joan, mosaiko gisako paisai erresilienteago bat sortzeko**. Honela, aldaketa klimatikoak ekarriko dituen egoeren antzinean baso erresilienteagoak sortuko digutu. Bereziki, basoko sute handiak hedatzeko arriskua murriztu behar da.

¹⁴ Planes de Ordenación de los Recursos Naturales (PORN), los Planes Rectores de Uso y Gestión (PRUG)

Eskaera: Urte osoan zehar suteen prebentzio eta itzaltze politika bat ezartzea, klima aldaketa kontuan hartuko duena, eta erretako guneak berreskuratzeko planak bultzatzea¹⁵. Mendiei buruzko Legea bete behar da, baso-sutea izateko arrisku handia duten eremuetako prebentzio edo defentsa planei dagokienez. Sute-arrisku handiko eremuetan eta basoaren hiri-interfazeko eremuetan, prebentziozko baso-kudeaketak lehentasuna eman behar dio paisaiaren zatiketari, erregaiaren jarraitasuna saihesteko. Herritarrak prebentzioan eta autobabesean gaitzeko sentsibilizazio- eta hezkuntza-kanpainak abiaraztea.

Eskaera: Basoak kudeatzeko baliabideetarako (jarraipena eta banaketa) aurrekontuko partidak lehenestea, intentsitate handiko suteen kontrako paisaiak sortzeko.

Eskaera: Lehengoratzeko ekologikoa, korridore ekologikoak eta baso helduen babesa sustatzea. Administrazio eskudunen arteko koordinazioa, sektore arteko parte-hartzea eta gardentasuna sustatuz.

Eskaera: Polinizatzaileen eginkizuna indartzea, 2030erako plagizida sintetikoaren erabilera %50 murriztuta, egungo bioaniztasunaren galera lehengoratzeko. Glifosatoa hiriko lorezaintzan eta kontserbazioan erabiltzeko debekua eta nekazaritzan erabat kentzeko trantsizio plan bat aurkeztea.

Eskaera: Erdizeko BBERi eragingo dion Nafarroako magnesita-proiektua geldiaraztea, biodibertsitatean eragin larriak izango baititu eta Baztango abeltzaintza estentsibo eta jasangarriko eremurik garrantzitsuenetako bat suntsituko baitu.

5.- ONGIZATEA SUSTATZEN DUTEN HERRI BIZIAK ¹⁶

Ezin gara krisi klimatikoaren eta biodibertsitate-galeraren aurka borrokatu landa-ingurune bizi eta jasangarririk gabe. Landa eremua indartu behar dugu erresilientziarako eta egokitzapenerako elementu estrategiko gisa. Ezinbestekoa da habitat bizien eta anitzen aldeko apustua egitea, eta mosaikoan paisaiak eratzea, non giza jarduerak eta ekosistemak elkarri lotuta baitaude. Horrela, eskubideak bermatu eta praktika jasangarriak garatu behar ditugu gure landa-ingurunean, horiekin bakarrik egin baitezakegu aurre klima-krisiaren ondorioei. Landa-eremuetan azpiegiturarik, zerbitzu publikorik eta lan-aukerarik ez izatea oztopoa da lurrean lan egiten duten pertsonentzat, eta erronka demografikoari erantzun egokia ematea eragozten du, bereziki gazteen artean. Nafarroan honakoa beharrezkoa da:

¹⁵ [Incendios forestales | Greenpeace España](#)

¹⁶ [Salvar el planeta desde la España vaciada](#)

Eskaera: Elikadura burujabetza, nekazaritzako aniztasuna eta nekazaritza ekologikoak sustatzea, 2030erako erabilitako nekazaritza-azaleraren %30 eta 2050erako %100 ekologikoa izatea lortu arte.

Eskaera: Hurbileko nekazaritza ekologikoko kateari laguntza ematea, nekazaritza eta abeltzaintza ekologikoari eta arrantza jasangarriari laguntzeko eta banatzeko zentro logistikoak sortuz eta hobetuz. Auzoko merkatu agroekologikoak eta merkatu ibiltarien (ez sedentarioak) sarea zabaltzea. Natura babestearekin eta hurbileko produktuak banatzeko sareekin lotutako produktuen bereizketa baloratzea eta sustatzea.

Eskaera: “Planeten osasun-dieta” eta landare-jatorriko produktuen, produktu ekologikoen, denboraldiko produktuen eta lokalen kontsumoa sustatzea, eta produktu hauei lehentasuna ematea ikastetxeetako, ospitaleetako, hirugarren adinekoen egoitzetako eta abarretako jantokietan elikadura-zerbitzuak kontratatzeke prozesuetan, Sektore Publikoko Kontratuen Legeak dioen bezala (9/2017).

Eskaera: Tokiko eta sasoiko elikagai ekologikoen, oinarrizko saski soziala sortu eta banatzea familia zaugarriari zuzenduta (gizarteratzeko gutxieneko errenta dutenei).

Eskaera: Lurraldearen balio naturala, kulturala eta ondare-balioa aitortzen duen turismoa sustatzea, inguruko karga-ahalmena kontuan hartzen duen eta oreka soziala eta ekologikoa bilatzen duen plangintza egokiarekin. Turismo masiboko eremuetan turismo tasak sartzea.

Eskaera: Hezkuntza, osasun eta zaintzako oinarrizko zerbitzu publikoak bermatzea, baita kooperatiba, enpresa txiki eta ertainei enplegua, laguntza eta zerbitzuak ematea ere, biztanleria galtzea saihesteko. Tokiko produkzio txikia enpresa handien aurrean positiboki diskriminatuko duen araudia ziurtatzea.

Eskaera: Landa inguruneari buruzko sentsibilizazio eta kontzientziario kanpainak sustatzea, bere errealitatea erabakiak hartzerakoan kontuan har dadin, herrientzako neurri bereziak eskainiz eta ez hirietan fokotuta dauden soluzioekin, horrela hiri eta landa aldean arteko aldea murriztuz.

6.- GUTXIAGO KONTSUMITU, GEHIAGO ZAINDU ETA HOBE BIZI¹⁷

Gure bizimoduak 2,5 planetaren baliabideak kontsumitzea eskatzen du. Maiatzaren 12an, 2023 hauteskunde autonomikoetarako eta udal-hauteskundeetarako hauteskunde-kanpaina hasten den egunean, erabilgarri ditugun planetako baliabideak agortu eta zor ekologikoan sartuko gara¹⁸. Gure kontsumitzeko moduaren kultura-aldaketa behar dugu, soiltasunaren, partekatzearen eta konpontzearen, bigarren eskuko produktuak erabiltzearen eta hondakinak murriztearen alde, gure

¹⁷ [Consumo responsable | Greenpeace España](#)

¹⁸ [Country Overshoot Days 2023](#)

hiriak eta herriak bizitzeko leku osasungarriagoak, ongizate handiagokoak eta aztarna ekologiko txikiagokoak bihurtzeko. Pertsonen oinarrizko beharrak kalitatez bermatu daitezke, aurrezpen material eta energetikoa eta ekonomia zirkularra sustatu, eta hiperkontsumismoa, xahutzea, erabili eta botatzeko kultura, zaharkitze bizkorra eta planetaren kontura dagoen jarrera gainditzea eta desberdintasunak areagotzea zigortu daitezke. Horretarako, politika autonomikoek betebeharrak dituzte:

Eskaera: Erosketa publiko ekologikoa eta jasangarria bermatzea, konsumitutako gaien konpongarritasuna eta berrerabilpena sustatuko duten politikak ezartzea eta gai horietan enplegua sustatzea.

Eskaera: Kontsumo kontzientea, arduratsua eta kontsumo ohitura hobekak sustatzea. Produktuen iraunkortasuna eta konpongarritasuna eskatzea eta programatutako zaharkitzea debekatzea. Hezkuntza formalean iraunkortasunerako eta kontsumo arduratsurako beharrezkoak diren gaitasun eta trebetasunak ezartzea, irakasleentzako nahitaezko prestakuntzarekin.

Eskaera: Ongi bizitzeko aisia sustatzea, kanpoan eta naturan, eta kirol, kultura eta gizarte eta nazioarteko boluntariora jarduerak egitea. Publizitaterik gabeko eremuak ezartzea. Osasunerako kaltegarria den publizitatea debekatzea.

Eskaera: Zabortege eta errausketa ereduak alde batera uztea. Hurbileko eredu deszentralizatua ezartzea, jatorrian bereizitako materia organikoa murrizteari, berrerabiltzeari, birziklatzeari eta aprobetxatzeari lehentasuna emango diona, konpostajea, gordailatzeko, itzultzeko eta itzultzeko sistemak (SDDR) eta abar ezarri. Nafarroak hondakinen lege oso aurreratu duen arren, lege hau ez da behar bezala garatzen ari, gaikako bilketari, birziklatzeari edo zabortegeira egindako isurketak murrizteari buruzko helburuak bete gabe. Alde horretatik, garrantzitsua da esperientzia pilotu bat garatzea, SDDR sistema foru-komunitateko udalerriren batean ezarri, legeak aldarrikatzen duen bezala, eta orain arte bete ez dena.

Eskaera: Elikagai-kateko maila guztietan, baina bereziki produkzioan, elikagai-hondakinen sorrera %50 gutxienez murriztuko dela bermatzea 2024rako.

Eskaera: Hondakin organikoaren birziklapena eta behin bakarrik erabiltzeko ontzien murrizketa sustatzea.

7.- EKONOMIA DEMOKRATIGOAGO BAT PLANETA ETA PERTSONEN ZERBITZURA

Gaur egungo eredu sozioekonomikoaren ezaugarri nagusiak hauek dira: mugarik gabeko hazkundera, erauzketa lineala eta kapital naturalaren epe laburreko banaketa, eta botere eta aberastasun gehiegi metatzea %1 aberatsenek. Ekonomia demokratizatua, integratzailea, kooperatiboa, aukera-berdintasuna bermatzen duena eta bere kapital naturala gordetzen duena da pertsonen eta etorkizuneko belaunaldien ongizate handiagoa sustatuko duen eredu arduratsuaren oinarria. Beharrezkoa da oligopolioen ekonomiaren esparrutik ateratzea, merkatuak desitxuratzen baitituzte aparteko mozkinen alde eta tokiko eragile ekonomikoen eta kontsumitzaileen kalterako. Funtsezkoa da aukera-berdintasunaren, lana eta zaintza uztartzearen, zerbitzu publikoen eta ondasun komunien aldeko gastu publikoaren koherentzia eta eraginkortasuna bermatzea, eta enpresa-antolaketarako eta berrikuntzarako eredu kooperatiboagoak, oparotasun partekatukoak eta tokian tokikoarekin konprometituak, erantzukizun fiskala eta ingurumenekoa sustatzea. Nafarroatik:

Eskaera: Egoera ahulean eta pobrezia energetikoan dauden pertsoneri oinarrizko ur, berokuntza eta elektrizitate hornidurak eta etxebizitza eskuratzeko eskubidea bermatzea.

Eskaera: Kontratazio publiko ekologikoa eta iraunkorra ezartzea kontsumo ereduaren ardatz nagusi gisa eta administrazio publikoaren lizitazioetarako.

Eskaera: Autonomia mailan fiskalitate berdean eta bidezkoan¹⁹ aurrera egitea, progresibotasun eta “poluitzen duenak ordain dezala” printzipioen araberako portaera-aldaketak bultzatzeko eta bidezko trantsizio ekologikoan aurrekontu berdea eta “etorkizunerako inbertsioak” indartzeko. Fiskalitate berriak pizgarri argiak ezarri behar ditu garraio garbia erabiltzeko, energia eta ura aurrezteko, energia berriztagarriak ekoitzi eta kontsumitzeko, zero emisioeko ibilgailuak erosteko eta erabiltzeko, bai eta zerga progresibo egokiak ere kutsadurari, emisioei, errektuntza-motorreko ibilgailu pribatuari, hondakinak isuri eta errausteari, lurzorua erabilerak aldatzeari, ehiza-ustiapenari, ongari sintetikoari, luxuzko kontsumoari eta abarri dagokienez.

Eskaera: Trantsizio ekologikoan parte hartu nahi duten pertsona eta negozioentzako neurri fiskalak eta laguntzakoak abian jartzea: autokontsumoa, birgaitze energetikoa, eraikuntza jasangarria, mugikortasun jasangarria, eskaria kudeatzeko eta gehitzeko sistemak (bai garraioa bai energia elektrikoa), elikadura ekologikoa, tokikoa eta denboraldikoa.

Eskaera: Tokiko garapen ekonomikorako, ingurumenerako eta partehartzea sustatzeko tresnak garatzea, hala nola aurrekontu parte-hartzaileak, erosketak publikoak, energia berriztagarrietako energia-kooperatibak sustatzea edo tokiko edo eskualdeko txanpon birtualak garatzea.

¹⁹ [Propuestas de fiscalidad ambiental:](#)

Eskaera: **Ekonomia sozialaren, berdearen eta zainketen sare ekonomikoa indartzea**, neurri hauekin: espazio fisikoen eskaintza; aholkularitza enpresarialeko eta digitaleko zerbitzuak; finantza-bitartekotza; pizgarri fiskalak; enplegua sustatzea oso prekarizatuta dauden sektoreetan (zainketak, hondakinen kudeaketa...); lizentzia libreen sustapena, unibertsitatearekin lankidetzak eta ikerketa-hitzarmenak.

Eskaera: **Unibertsitateari sostengua ematea ingurumen iraunkortasun eta berrikuntzaren arloetan**, zientzialari eta liderren belaunaldi berriak ondasun komunaren ekonomiarako eta trantsizio ekologikorako prestatzeko.

Eskaera: **Ondasun komunaren zerbitzura egonen den ekonomia baten oinarriak ezartzea**. Ekonomiak gizarte osasuntsu, zuzen eta kohesionatu baten oinarrian baino ezin du aurrera egin. Horregatik, ezinbestekoa da ongizaterako lehentasunezko arloak indartzea: gazteen enplegu-politikak, diru-sarrerak bermatzeko oinarritzko errentak, gizarte-zerbitzu eta politikak, etxebizitza, hezkuntza, osasuna, ikerketa eta berrikuntza, etab.

Eskaera: **Aurrekontu berdeak eta ongizate kolektiboa neurtzeko neurriak abian jartzea “BPGtik haratago”**.

8.- INSTITUZIOAK DEMOKRAZIAREN SUSTATZAILE

Administrazio autonomikoen pertsonen eguneroko bizitzari eragiten dioten gaiak kudeatzen dituzte, eta, horregatik, eremu pribilegiatua dira herritarrek erakundeekiko lotura handiagoa izan dezaten eta, hartara, politika publikoetan eraginkortasuna irabaz dezaten. Herritarren parte-hartzeak legitimatzen ditu horietatik sortzen diren erabakiak, eta, hartara, sistema demokratikoa bera indartzen du. Herritartasun aktiboa eta kritikoa sustatzea polarizazioaren aurkako antidotoa da, eta hiritarrek politikaren eremuarekin duten desafekzioaren aurkako, gure gizarteetan gaur egun dagoen degradazio demokratikoaren sintometako bi. Horretarako, ezinbestekoa da administrazio autonomikoen gardentasunaren eta gobernu onaren bide eredugarrian aurrera egitea, kontuak emanda, informazioa eskuratuz eta ustelkeriatik babesteko mekanismo egokiak bermatuz. Horretarako, Nafarroak:

Eskaera: **Herritarren parte-hartzea sustatzea autonomia erkidegoen eskumenekin zerikusia duten gaietan**. Herritarrei gai garrantzitsuei buruzko erabakietan parte hartzeko bide emango dieten mekanismo eraginkorrak martxan jartzea, hala nola, osasun, hezkuntza edo ingurumena babesteko zerbitzuak, azpiegitura proiektuak eta garraio programak. Foru ekimen legegileen kasuan, kontsulta publikoko prozesuen kalitatea eta inklusioa hobetzea, sartzeko baldintzak malgutzea eta emaitzen lotura bermatzea.

Eskaera: Emakumeek eta gazteek eta talde ahulek, hala nola gutxiengo etnikoek, pertsona migratzaileek eta ezgaitasuna dutenek, bizitza publiko instituzionalean erabateko parte-hartzea mugatu dezaketen oztopoak ezabatzea.

Eskaera: Gobernu irekian aurrera egitea, kargu publikoak eta botere taldeen arteko harremanen inguruko gardentasun handiarekin, honetarako beharrezko arautegia garatuz edota intereseko taldeak kargu publikoekin bildu aurretik erregistratzea bezalako neurriekin.

Eskaera: Kontu eta kontratu publikoen gardentasun handiagoa ezartzea, informazioaren kalitatea eta sarbidea hobetuz.

Eskaera: Munduko beste leku batzuetan lurraldea, ingurumena edo giza eskubideak defendatzeko lanean jazartzen diren giza eskubideen aldeko pertsonen elkartasuna eta laguntza emateko ekimenak ezartzea.